

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Media: ΤΑ ΝΕΑ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ **Page:** 1,21-23 **Published at:** 11-02-2023

Author: **Surface:** 2772.94 cm² **Circulation:** 24590

Subjects:

ΔΙΕΘΝΗΣ ΗΜΕΡΑ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

ΓΡΑΦΟΥΝ ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ,
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ,
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ,
RODERICK BEATON, PAUL CARTLEDGE,
ANDREA MARCOLONGO Σ. 21-23

ay, galaxy, genetic, geog
ny, helicopter, hero, his
hymn, idea, idol, irc
son, logic, lyrics, me
at, mathematics, meli
phone, microscope, m
the, ocean, Olympic,
the, panic, panther, pa
period, phase, philc
poem, pole, police, s
m, sarcasm, scene, s
symbol, symmetry,
talent, technology, t
the, them, therapy, them

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

«Μονάχη έγνοια η γλώσσα...»

Με αφορμή τη Διεθνή Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας (9 Φεβρουαρίου) τρεις έλληνες και τρεις ξένοι ερευνητές και ακαδημαϊκοί γράφουν για τον πλούτο, τις δυνατότητες, την εξέλιξη και το μέλλον της

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ

Ενας πολιτισμός του γραπτού λόγου

Η 9η Φεβρουαρίου ανακηρύχθηκε από την Βουλή των Ελλήνων το 2017 Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας, συνδέοντάς την με την ημερομηνία του θανάτου (9 Φεβρουαρίου του 1857) του εθνικού μας ποιητή Διονυσίου Σολωμού. Διαδραστικά –όσο γνωρίζω– δεν έχει αγνωρισθεί ακόμη ως «Παγκόσμια Ημέρα», αλλά αυτό δεν μειώνει την σημασία της επετείου από πλευράς Ελλάδος και Ελληνισμού.

Η Κοινή ελληνική γλώσσα που μιλάμε και γράφουμε σήμερα οι Έλληνες όπου γης είναι η αδιάσπαστη μακραίωνη συνέχεια που ως «νοπή γραμμής» μάς συνδέει άμεσα και άρρηκτα με τις μεγαλύτερες στιγμές της ελληνικής σκέψης και γλώσσας και με τα μεγαλύτερα πετάγματα της σκέψης του ανθρώπου στην οικουμένη. Σαράντα (40) αιώνες αδιάσπαστης προφορικής παράδοσης, τριάντα πέντε (35) αιώνες γραπτής παράδοσης, είκοσι οκτώ (28) αιώνες ελληνικής αλφαβητικής γραφής, είκοσι τέσσερις (24) αιώνες ίδιας ορθογραφίας των λέξεων, νά γιατί η παρουσία και η παράδοση της ελληνικής γλώσσας είναι μοναδική.

Η συνέχεια αυτή της γλώσσας μας είναι που μάς συνδέει με τον λόγο του Πλάτωνα και του Αριστοτέλους, με την γλώσσα των κειμένων του Ομήρου και του Αισχύλου, με την γλώσσα του Θουκυδίδη, του Ηροδότου και του Πλουτάρχου, με την γλώσσα του

Ιπποκράτους, ακόμη και με την γλώσσα της Καινής και Παλαιάς Διαθήκης, την γλώσσα του Χρυσοστόμου, του Γρηγορίου και του Βασιλείου, με την γλώσσα των βυζαντινών χρονογράφων και της εκκλησιαστικής υμνογραφίας, με τον Ερωτόκριτο και τα δημοτικά μας τραγούδια, για να σταθώ μόνο σ' αυτά.

Μη γελιόμαστε! Ας συνειδητοποιήσουμε ότι ο ελληνικός πολιτισμός είναι ένας πολιτισμός του γραπτού λόγου. Τα κείμενά μας τα γραμμένα στα Ελληνικά με το ελληνικό αλφάβητο είναι αυτά με τα οποία μάς έμαθε, μάς γνωρίζει και μάς ξεχωρίζει όλους ο κόσμος. Αυτή είναι η μεγάλη μας κληρονομιά. Αυτό είναι το μεγάλο μας πολιτισμικό κεφάλαιο. Αυτό είναι το πρόνομο για το οποίο θα ήταν περήφανος κάθε λαός της γης.

Άραγε εμείς ως Έλληνες έχουμε συνειδηση αυτού του γλωσσικού θησαυρού;

Γνωρίζουμε την αξία της γλώσσας μας; Την αξιοποιούμε; Αγαπάμε πραγματικά την γλώσσα μας; Την σεβόμαστε ως αξία; Την μαθαίνουμε στην διαχρονική της διάσταση; Την μιλάμε και την γράφουμε με κάποια ποιότητα; Αισθανόμαστε περήφανοι γι' αυτήν; Η «Ημέρα της Ελληνικής Γλώσσας» είναι, πιστεύω, μια ευκαιρία για συνειδητοποίηση, προβληματισμό και περισυλλογή σε τέτοια ερωτήματα.

Ο Γ. Μπαμπινιώτης είναι φιλόλογος, πρώην πρόεδρος και ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ, ΜΑΡΝΥ ΠΑΠΑΜΑΤΘΑΙΟΥ

ΤΟΥ RODERICK BEATON

«Μια παγκόσμια παρακαταθήκη»

Ασχολούμαι ενεργά με την ελληνική γλώσσα από την ηλικία των 14, όταν επισκέφτηκα την Ελλάδα ως εντυπωσιασμένος τουρίστας. Ήταν η εποχή που ξεκινούσα να μαθαίνω αρχαία ελληνικά στο σχολείο. Η γλώσσα αυτή έγινε αμέσως το αγαπημένο μου μάθημα. Μέχρι τότε μάθαινα ήδη Λατινικά (όπως όλοι εκείνη την εποχή): εκείνα μου φαίνονταν σαν τα Μαθηματικά, στα οποία δεν ήμουν ποτέ τόσο καλός, αλλά τα Ελληνικά με κέρδιζαν κατευθείαν. Από την πρώτη μας «συνάντηση» ανακάλυψα μια γλώσσα αληθινή. Ακόμη και όταν τα μάθαινα (με ερασιμακία προφορά) ως «νεκρή γλώσσα», ποτέ δεν έφυγε η εντύπωση της πρώτης επαφής με τους Έλληνες που ζούσαν εδώ, μιλούσαν ακατάπαυστα στα καφενεία, φώναζαν στις αποβάθρες, τραγουδώντας τα κομμάτια που αργότερα ανακάλυπτα ως συνθέσεις του Μάνου Χατζιδάκι και του Μίκη Θεοδωράκη. Από τότε είμαι ενθουσιασμένος με το φαινόμενο μιας ζωντανής γλώσσας, την ιστορία της οποίας διαπερνά η συνεχής χρήση λόγου και γραφής επί 3.500 χρόνια – πηγαίνοντας πίσω μέχρι εκείνους τους γραφείς της μυκηναϊκής Εποχής του Χαλκού, οι οποίοι εφηύραν τη Γραμμική Β' για να καταγράφουν τα περιεχόμενα των αποθηκών στα παλάτια των ηγετών τους.

Υστερα από μια επαγγελματική διαδρομή αφιερωμένη στη διδασκαλία και την έρευνα των Σύγχρονων Ελληνικών Σπουδών στο Ηνωμένο Βασίλειο και ύστερα από τη συνταξιοδότησή μου απόλυσα την ελευθερία που είχα για να εξερευνήσω τη μακρά ιστορία των Ελλήνων από την Εποχή του Χαλκού έως σήμερα. Το αποτέλεσμα ήταν το βιβλίο «Οι Έλληνες: μια παγκόσμια ιστορία» που εκδόθηκε πρόσφατα από τον «Πατάκη». Πρόκειται για μια αναδιήγηση στα αγγλικά, προς τέρψη των ξένων αναγλωστών, της ιστορίας των ανθρώπων που μίλησαν και έγραψαν στα ελληνικά δημιουργώντας παράλληλα όχι απλώς τον ανυπέροχο πολιτισμό που αποκαλούμε «κλασική Ελλάδα ή αρχαιότητα», αλλά μια σειρά από επάλληλους και διαφορετικούς πολιτισμούς, τον έναν μετά τον άλλον: μυκηναϊκό, αρχαϊκό, κλασικό, ελληνιστικό, ανατολικορωμαϊκό, βυζαντινό φτάνοντας έως την ίδρυση του ελληνικού έθνους - κράτους στη δεκαετία του 1820. Αλλά και τον σημερινό «παγκόσμιο» πολιτισμό, στον οποίο οι Έλληνες διαδραμάτισαν ξεχωριστό ρόλο σε επιμέρους τομείς. Συμπεραίνω ύστερα από όλα αυτά ότι η ελληνική γλώσσα ταξίδεψε σε όλο τον κόσμο δημιουργώντας μια πλούσια παρακαταθήκη, πραγματικά «παγκόσμια».

Ο Roderick Beaton είναι ομότιμος καθηγητής Νεοελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας, Γλώσσας και Λογοτεχνίας στην έδρα Κοράν του Τμήματος Κλασικών Σπουδών στο King's College του Λονδίνου

ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΓΙΩΝΗ

«Γλωσσικά φιλελεύθερος»

Το πρώτο που θα ήθελα να επισημάνω είναι ότι οι παράγοντες που επικαθορίζουν το είδος της σχέσης που αναπτύσσουμε με τη γλώσσα είναι πολλοί. Αρβήνω για την ώρα έξω από τον λογαριασμό, χωρίς φωτόσο να το παραγνωρίζω, το ζήτημα του «ταλέντου» ή της «έμφυτης ικανότητας», για να τονίσω τον σημαντικό ρόλο του σχολείου και γενικότερα, θα έλεγα, της εκπαιδευτικής ιδεολογίας που διέπει διαφορετικές περιόδους και διαφορετικές γενιές. Και για να γίνω πιο συγκεκριμένος: η δικιά μου γενιά, με το εξεταζόμενο γυμνάσιο, κυρίως στις τελευταίες τάξεις (αυτές που σήμερα αντιστοιχούν στο Λύκειο) έπρεπε να γράφει τις εκθέσεις της στην καθαρεύουσα. Αυτό σήμερα μπορεί να ακούγεται σαν «mission impossible», δεν ήταν όμως ακριβώς έτσι τότε όταν η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών, τουλάχιστον στο λεγόμενο Κλασικό, διέθετε μεγαλύτερο ζωτικό χώρο στο πρόγραμμα, γίνονταν με πιο επίμονη σχολαστικότητα στα ζητήματα της γραμματικής και του συντακτικού και αξιολογούνταν πιο αυστηρά από τους καθηγητές.

Περαιτέρω, λοιπόν, αρχαία και άσκηση καθαρεύουσας γραφής, τότε. Και αν με ρωτήσει κάποιος: «Υπήρξε αυτό ευεργετικό για τη σχέση σου με τη γλώσσα;» θα απαντήσω ανενδοίαστα ναι. Μπορεί οι μοντέρνοι γλωσσολόγοι να νοιάζονται κυρίως για τη σύγχρονη της γλώσσας αλλά η γλώσσα είναι μεστή ιστορικότητας σε όλα τα επίπεδά της και όσο περισσότερο εξοικειωμένος είναι ο χρήστης της ελληνικής με τη ζήλο της ιστορικότητάς της τόσο πιο πιθανό είναι ότι θα μπορεί να μιλήσει και να γράψει όχι μόνο σωστά αλλά και δυναμικά, χυμώδη ελληνικά. Το έχω πει και άλλη φορά: όποιος αμφισβητεί τη σημασία αυτής της γνώσης/εξοικείωσης για τη γλωσσική μας ευμάρεια είναι σε να αρνείται ότι περισσότερο αλάτι κάνει το φαί πιο αλμυρό. Άλλο τώρα αν η σημερινή εκπαιδευτική ιδεολογία, αλλά και το σχολικό πρόγραμμα, για διάφορους λόγους δεν αντέχουν ή δεν επιτρέπουν τέτοιες ιστορικές «σχολαστικότητες».

Δεν είναι άσχετη με τα προηγούμενα μια πολύ προσωπική εμμονή. Επειδή ο μορφολογικός συντηρητισμός της νέας ελληνικής σε σχέση με προηγούμενες ιστορικές μορφές της είναι εξαιρετικά ισχυρός, βλέπω πάντα εδώ χώρο για ένα είδος προσαρμοσμένης, «δαμασμένης», χωρίς στόμφο και εκζήτηση, λογιότητας που πολλαπλασιάζει την εκφραστική της εμπέλεια και ακρίβεια. Αλλά γι' αυτήν την «υψηλής τεχνολογίας» ελληνική που έχω κατά νου χρειάζεται τόλμη και αρετή – όπως και για την ελευθερία.

Πιστεύω ακόμη στην υψηλή θρηπτική αξία που έχει η γνωριμία με άλλες γλώσσες, με άλλα γλωσσικά συστήματα, για τη διέγερση και το ακόνισμα μηχανισμών που είναι ενδιάθετοι στην, και συμβατοί με, την πρώτη, τη μητρική μας, γλώσσα.

Για να το πω αλλιώς, ψηφίζω νεοελληνικό γλωσσικό φιλελευθερισμό: και τα αγαθά της ωραίας μάνας και συνετή, σωστά ρυθμισμένη, εξωστρέφεια. Γιατί τελικά η γλώσσα δεν αντανάκλα απλώς τον πλούτο της πραγματικότητας αλλά δημιουργεί και «συντάσσει» ένα δεύτερο επίπεδο πραγματικότητας, που όσο πιο πλούσιο είναι τόσο καλύτερα, θαρρώ, μπορούμε να διαγνώσουμε τον εαυτό μας και τον κόσμο μας.

Ο Θ. Παπαγιάννης είναι καθηγητής Λατινικής Φιλολογίας (ΑΠΘ), ακαδημαϊκός. Έχει μεταφράσει, εκτός άλλων, την «Αινειάδα» του Βιργιλίου (ΜΙΕΤ, 2018) και το «Περί ψίσεως» του Λουκρήτιου (Gutenberg, 2021)

Europe, fantasy, galaxy, guitar, harmony, horoscope, hour, hymn, kilometer, kinetic, lion, mania, marathon, method, microphone, myth, neon, Nike, ocean orgasm, oxygen, panic, pause, pepper, period, physic, planet, poem, rhapsody, rhythm, strategy, syllable, symbol, system, tactic, talent, theatre, theme, theory, triumph, type, utopia, zone

episode, erotic, genetic, geography, geo hero, history, horizon idea, idol, irony, jealousy, lyrics, machine, melody, meta museum, mu Olympic, orchestra panther, paper, para phase, philosophy, police, program, scene, school, sp symmetry, sympathy technology, telephone

academy, air, airplane astronaut, athlete, atr box, centre, chair, cha

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΖΙΟΒΑ

«Μεταξύ ελληνικών και αγγλικών»

Οταν ξεκίνησα να διδάσχω σε αγγλικό πανεπιστήμιο στα μέσα της δεκαετίας του 1980, τα διαθέσιμα μέσα διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας ήταν πενιχρά. Ελάχιστο το οπτικοακουστικό υλικό, τα εγχειρίδια περιορισμένα και τα λεξικά παρωχημένα. Θυμάμαι πόσο ζήλευα το υλικό που ήταν διαθέσιμο για άλλες γλώσσες. Αυτή η κατάσταση κάπως βελτιώθηκε στη δεκαετία του 1990, όταν άρχισαν να κυκλοφορούν λεξικά, γραμματικές και ιστορίες της ελληνικής γλώσσας τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας. Παρά την ένδεια των διδακτικών μέσων, η γλωσσική μυθολογία γνώρισε άνθηση. Οτι, δηλαδή, τα ελληνικά λίγο έλειπε να γίνουν η γλώσσα των ΗΠΑ μετά τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας ή για τη μοναδικότητα της ελληνικής ως της μόνης που έχει δύο λέξεις για τη ζωή και την αγάπη. Τα ελληνικά ακόμη διαφημίζονται ως η γλώσσα που οι ξένοι ήδη γνωρίζουν (λόγω των όρων ελληνικής προέλευσης), γεγονός που επιβεβαιώθηκε τα τελευταία χρόνια από την παγκόσμια διάδοση της λέξης «πανδημία».

Παρά τις υπερήφανες δηλώσεις για τον πλούτο της ελληνικής γλώσσας ή τις προσπάθειες για διεθνοποίησης της, η διείσδυση των αγγλισμών στην ελληνική γλώσσα συνεχίστηκε αντικαθιστώντας ελληνικές εκφράσεις. Ετσι το αγγλικό δάνειο «κάνω χρήματα» εξοβέλισε το παραδοσιακό «βγάζω χρήματα», το «ακαδημαϊκός», που στα ελληνικά παραπέμπει σε μέλος της Ακαδημίας, εκτόπισε το πανεπιστημιακός, ενώ το «συγκείμενο» (κυριολεκτική μετάφραση του context) τείνει να επικρατήσει εις βάρος των «συμφραζομένων». Άλλο ενδεικτικό παράδειγμα είναι η αγγλική έκφραση «μπαίνω στα παπούτσια κάποιου» για να δηλωθεί η ενσυναίσθηση. Τα γλωσσικά δάνεια μπορεί να είναι αναζωογονητικά, χρειάζεται όμως να μπαίνουμε σε βρετανικά παπούτσια όταν στην ελληνική γλώσσα μπαίνουμε ή βρισκόμαστε στη θέση κάποιου άλλου; Δεν είμαι θιασώτης του γλωσσικού απομονωτισμού ή της καθαρότητας, αλλά τι προσφέρει η μηχανιστική μετάφραση ή η αβασιάνιστη υιοθέτηση αδέξιών εκφράσεων όταν ήδη έχουμε δοκιμασμένες ελληνικές;

Ο Δημήτρης Τζιόβας είναι καθηγητής Νεοελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Birmingham της Αγγλίας.

ΤΗΣ ANDREA MARCOLONGO

«Ηθελα να μοιραστώ την ομορφιά τους»

«**Ε**ίμαι μάταιο και ανόητο να λέμε ότι γνωρίζουμε ελληνικά από τη στιγμή που λόγω άγνοιας είμαστε οι τελευταίοι της τάξης, δεν ξέρουμε πώς ακούγονταν οι λέξεις τους ή σε ποιο σημείο ακριβώς πρέπει να γελάμε». Το γράφει η Βιρτζίνια Γουλφ στο «On not knowing Greek».

Ήταν και για μένα ξένο – πολύ ξένο –, αλλά νιώθω πλέον ευγνώμων γι' αυτή την απόσταση από τη γλώσσα, η οποία με οδήγησε να αφιερώσω τη ζωή μου στη μελέτη των αρχαίων ελληνικών. Δεν ήθελα απλώς να τα μάθω, αλλά να μοιραστώ την ομορφιά τους, να γράψω βιβλία για το άπειρο που περιέχει αυτή η αρχαία γλώσσα.

Διατηρώ ακόμη την ανάμνηση να «παλεύω» ως μικρό κορίτσι με ένα περίεργο αλφάβητο, το οποίο χρόνο με τον χρόνο με βοήθησε να κοιτάξω μέσα στη γλώσσα – άρα στην ανθρώπινη φύση – με έναν ολότελα καινούριο τρόπο. Ανακάλυψα πρόσφατα σε παλιά κουτιά τα βιβλία που είχα ως 14χρονη μαθήτρια, όσων μαζί με τα ονόματα των συμμαθητών μου έγραφα τις κλίσεις των ουσιαστικών – κι αυτό οδήγησε στα πανεπιστημιακά βιβλία, τα οποία με συνοδεύουν από πόλη σε πόλη, από μια ζωή σε άλλη.

Χάρη στη μελέτη των ελληνικών σκέφτηκα βαθύτερα κάποια πράγματα που με βασίζαν για πάνω από μια δεκαετία ανακαλύπτοντας ότι απλώς χρειαζόταν να τα μοιραστώ με τους ανθρώπους δίπλα μου. Βοηθούσα τους μαθητές να τα καταφέρουν στο Λύκειο για να μαθαίνουν από αυτούς; οι ερωτήσεις που μου έκαναν ήταν οι ίδιες που έκανα κι εγώ ως άπειρη στα ελληνικά και, κυρίως, στη ζωή. Γελούσα με πολλούς φίλους μου που τράβηξαν τα ίδια βασάνα όταν ανακάλυπταν ότι οποιοσδήποτε προσέγγιζε αυτή τη γλώσσα την έβλεπε σαν συλλογή από θαμμένα μυστικά.

Χάρη στην όμορφη ποικιλομορφία της ελληνικής γλώσσας έμαθα να κοιτάζω τον χρόνο με τρόπο διαφορετικό. Ελεγα «αγαπώ» στον δικό, αριθμό που σημαίνει «οι δυο μας» – μόνο εμάς. Αναγνώριζα τη σκληρότητα της επιβεβλημένης σιωπής, αλλά και ότι μουσική υπάρχει ακόμη και χωρίς ήχους. Συμφωνιώθηκα ακόμη και με το αντρικό όνομά μου, υπόθεση που νόμιζα χαμένη για πάντα.

Χάρη στα αρχαία ελληνικά, η παραδοξότητα μέσα στο κεφάλι μου έγινε λιγότερο παράδοξη. Κατάφερα να πω περισσότερα πράγματα στον εαυτό μου και άλλους. Απίστευτο: κατανοούμε ο ένας τον άλλο χάρη στα αρχαία ελληνικά. Καλύτερα και σε μεγαλύτερο βάθος.

Η Andrea Marcolongo είναι ελληνίστρια, απόφοιτος του Πανεπιστημίου του Μιλάνου. Έχει γράψει, εκτός άλλων, το «Η υπέρκοχη γλώσσα: 9 λόγοι για να αγαπήσεις τα αρχαία ελληνικά» (Πατάκης, 2017)

ΤΟΥ PAUL CARLEDGE

«Η αγαπημένη μου λέξη: “Βορβορυγμός”»

Εμαθα για πρώτη φορά το αρχαίο ελληνικό αλφάβητο στο σχολείο, το 1958. Ήμουν 11 ετών. Από τη στιγμή εκείνη τα Λατινικά, με τους αρχαίους ρωμαϊκούς χαρακτήρες, έπρεπε να μπουν σε δεύτερη μοίρα. Στη θέση «βίτα» του καλύτερου, με την έννοια που αποδίδεται στον Ερατοσθένη τον Κυρηναίο (ο.σ.: οι σύγχρονοι τού απέδωσαν το παρατσούκλι «Βίτα», επειδή ήταν ο δεύτερος καλύτερος στον κόσμο σε όλους τους τομείς γνώσης). Ύστερα από λίγο καιρό έπεσα πάνω στον Ξενοκράτη, διάδοχο του Πλάτωνα στην Ακαδημία, ο οποίος αναρωτήθηκε κάποτε πόσες συλλαβές μπορούν να παραχθούν από τους διαφορετικούς συνδυασμούς των γραμμάτων του ελληνικού αλφαβήτου.

Όποια κι αν ήταν η απάντηση, έχω κι εγώ μία: εξαρτάται. Από το ποια εκδοχή του αλφαβήτου εξετάζουμε – τοπική ή μιας ευρύτερης περιοχής –, εφόσον υπήρχαν διάφορες, με μια διακυμάνση γραμμάτων από 24 έως 28. Αυτό που όλες πάντως είχαν κοινό ήταν ότι ακριβώς ο αριθμός των γραμμάτων παρέμενε περιορισμένος. Συγκρίνετε, για παράδειγμα, τα σύμβολα και ιδεογράμματα που έχει ανάγκη κανείς για να αποκριπτογραφήσει τη Γραμμική Β': περίπου 200. Χωρίς να χρειάζεται να καταφύγουμε στους 3.000 και πλέον χαρακτήρες των κινεζικών.

Ας το δούμε διαφορετικά: προσαρμόζοντας μια εκδοχή του φοινικικού αλφάβητου, που χρησιμοποιούνταν από μια σημητική γλώσσα, και προσθέτοντας φωνήεντα που δεν είχαν οι Σημίτες, κάποιος Έλληνας περίπου το 800 π.Χ. εφεύρανε για την ινδοευρωπαϊκή γλώσσα τους το πρώτο πλήρες φωνητικό αλφάβητο στον κόσμο. Αυτό που ακόμη και ένα παιδί 3 - 5 ετών μπορεί να διαχειριστεί με ευκολία.

Ακόμη και ένας αρχαίος Σπαρτιάτης το μπορούσε! Το αναφέρω αυτό, επειδή, σε πείσμα ορισμένων μεροληπτικών ισχυρισμών από σνομπ Αθηναίους, όλοι ή οι περισσότεροι Σπαρτιάτες, γυναίκες και άντρες, ήταν εγγράμματοι – τόσο ώστε να αντεπεξέρχονται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της κοινωνίας τους. Θυμάμαι πολύ καλά τις πρώτες αρχαίες σπαρτιατικές επιγραφές που εξέτασα από πρώτο χέρι στο εξαιρετικό Μουσείο Σπάρτης, τη δεκαετία του 1970 κάνοντας τη σκέψη πόσο διέφερε η μορφή κάποιων λέξεων από την αττική διάλεκτο που είχα μάθει στο σχολείο. «Σιοι» αντί «Θεοι», για παράδειγμα.

Εχω προχωρήσει από τότε. Σε αντίθεση με τους Σπαρτιάτες, φορώω πού και πού γραβάτα. Μία από τις αγαπημένες μου, από τη συλλογή «Θάλασσα» (που σχεδιάζεται στην Ελλάδα, αλλά, τι να κάνουμε, παράγεται στην Ιταλία!) έχει ως μοτίβο της γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου. Και ποια είναι η αγαπημένη μου ελληνική λέξη, σύγχρονη αλλά και αρχαία; Τι άλλο από ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ονοματοποιίας: ο «βορβορυγμός».

Ο Paul Cartledge είναι καθηγητής Ελληνικής Ιστορίας της Σχολής Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ

theory, therapy, utopia, zone, zoology...

e, anatomy, angel, nosphere, atom, base, os, character, chorus,